

Маријана Папрић*

Универзитет у Београду
Факултет за образовање учитеља и васпитача
Катедра за румунски језик
(као матерњи језик) и стране језике
marijana.papric@uf.bg.ac.rs

УДК 373.3:811.161.1

<https://doi.org/10.18485/slavistika.2024.28.1.16>

прегледни рад

примљен 29. 5. 2024.

прихваћен за штампу 25. 9. 2024.

ПЕДАГОШКИ ДОПРИНОС МАРИНЕ ПЕТКОВИЋ НОВОЈ КОНЦЕПЦИЈИ УЏБЕНИКА РУСКОГ ЈЕЗИКА ЗА ОСНОВНО ОБРАЗОВАЊЕ

Предмет рада је педагошка делатност Марине Петковић и њен допринос креирању нове концепције уџбеника руског језика за основно образовање. У раду се анализирају две серије уџбеника у чијој реализацији је Марина Петковић непосредно учествовала. Реч је о уџбеницима из серије *Давайте дружить* и *Орбита* који су доживели бројна издања, а богатством садржаја и низом иновативних идејних решења актуелни су и данас. У раду се разматрају новине на конструкцијском и садржајном плану уџбеника, методичка организација лингводидактичког материјала, комуникативне компетенције, граматички, лексички и фонетски садржаји, као и лингвокултуролошки елементи. Уџбенички садржаји се разматрају из комуникативне перспективе, тј. из визуре различитих језичких и комуникативних активности које уџбеници нуде, као и из аспекта самосталног рада, учења и могуће интеракције са уџбеником и наставним садржајима у њему. Резултати анализе показали су да се у новој концепцији уџбеника фокус помера са рецептивних видова усвајања језика на продуктивне, те на усмеравање ученика на активан однос према учењу и употреби школске књиге. У том смислу аутори су постигли значајан педагошки напредак у односу на традиционални концепт уџбеника и успоставили нове стандарде квалитета у области учења страног (руског) језика у нас.

Кључне речи: руски језик, уџбеник руског језика, концепција уџбеника, основно образовање.

The subject of the paper is Marina Petković's pedagogical activity and her contribution in the creation of newly conceptualized Russian language textbooks for primary education. The paper analyzes two series of textbooks in the realization of which Marina Petković directly participated. These are textbooks from the series «Давайте дружить» and «Орбита», which have seen numerous editions, and with their wealth of content and a series of innovative conceptual solutions are still relevant today. The paper examines innovations in terms of construction and content of textbooks, methodical organization of language didactic material, communicative competence, grammatical, lexical and phonetic contents, as well as linguistic and cultural elements. Textbook contents are considered from a communicative perspective, i.e. from the point of view of the different linguistic and communicative activities that the textbooks offer, as well as from the aspect

* <https://orcid.org/0000-0002-3946-0405>

of independent work, learning and possible interaction with the textbook and the teaching contents in it. The results of the analysis showed that in the new concept of textbooks, the focus shifts from receptive forms of language acquisition to productive ones, and on directing students to an active attitude towards learning and using the school book. In this sense, the authors achieved significant pedagogical progress compared to the traditional concept of textbooks and established new quality standards in the field of foreign (Russian) language learning in our country.

Keywords: Russian language, Russian language textbook, textbook concept, primary education.

1. Увод

Личност и дело Марине Петковић – дугогодишњег предавача и лектора за руски језик Катедре за славистику Београдског универзитета нераскидиво су везани за делатност превођења, посебно читања, тумачења и транспонована књижевноуметничког текста са руског језика на српски и обрнуто. Љубав према књижевности и поезији обележили су њен академски и лични живот и изнедрили низ генерација са истанчаним укусом и даром за лепу реч, уметнички текст и преводилаштво. На часовима превођења низали су се одломци из класичне руске књижевности – лик Наташе Ростове на првом балу из Толстојевог *Рата и мира*, сусрет Ане Карењине са сином Серјожом, лик сањивог Обломова, кратки сегменти из савремене српске књижевности – одломци из романа Милорада Павића, Данила Киша и многих других руских и српских писаца који су се с љубављу читали и преводили. Чини се да се целокупна академска делатност Марине Петковић надахњивала управо књижевним делима и жељом да својим студентима усади љубав према поезији и лепој речи. Међутим, поред академског рада, бављења књижевношћу и преводилаштом, веома је важан њен педагошки рад на пољу уџбеничке продукције – допринос идејној концепцији и реализацији уџбеника руског језика за основно образовање. Заједно са својим блиским колегама и пријатељима – професорима Предрагом Пипером и Светланом Мирковић осмислила је и приредила две нове серије уџбеника руског језика за други циклус основног образовања. Реч је о уџбеницима из серије *Давайте дружить* (ДД) и *Орбита* (О) који су доживели бројна издања (в. Раичевић 2022: 263–264), а по свом иновативном концепту, методолошкој обради лингводидактичког материјала и низу других педагошких квалитета актуелни су и данас.

У наставку излагања представимо уџбенике из поменутих серија и указати на најважније иновативне елементе које их чине практичним и модерним школским књигама из којих се може учити како на часу, тако и ван њега. Циљ рада је да се кроз анализу уџбеничких материјала баци ново светло на академски и педагошки рад Марине Петковић и укаже на њен не-

сумњиви допринос стварању нове, модерне концепције уџбеника руског језика за основно образовање.

2. Концепт и структура уџбеника

Ослањајући се на принципе савремене методике наставе и теорије уџбеника страног (руског) језика, Марина Петковић и њене колеге су свој педагошки концепт уџбеника темељили на комбинацији традиционалног (рецептивног) и модерног (индуктивног) приступа учењу и настави. Иако наизглед међусобно супротстављена, комбинација ових двају приступа показала се као добро идејно решење у осмишљавању структуре уџбеника, конципирању и дизајнирању његових садржаја. Руководећи се савременим принципима дидактичког обликовања садржаја, тј. учењем путем самосталног решавања задатака и конструисања правила, аутори су истовремено задржали драгоцене елементе традиционалног приступа у виду пружања неопходних информација и објашњења о функционисању руског језичког система и релевантним сличностима и разликама у односу на српски језик. Вештим вођењем кроз наставне садржаје, дискретним усмеравањем сазнајних активности ученика, активирањем њихове пажње и навођењем на самостално закључивање, аутори су уџбенику дали нову димензију и квалитет, што је значајан концепцијски заокрет у односу на традиционалне уџбенике руског језика у нас. Добар баланс између традиционалног и модерног концепта постигнут је низом успешних конструкцијских решења на макроплану и у оквиру микроцелина, разноврсношћу садржаја, адекватним одабиром тема и текстова, као и добром методолошком организацијом лингводидактичког материјала.

Имплементацијом рецептивних и откривалачких облика учења, те пласирањем језичког и говорног материјала кроз различите облике рада и наставне активности, створени су предуслови за бољу интеракцију између ученика и уџбеника и већи степен самосталности у раду. Уџбенички материјали усмерени су пре свега ка ученику, који престаје да буде пасивни конзумент језичких садржаја, већ постаје активан учесник у креирању наставних активности. Та промена улога у којој је ученик стављен у центар наставног процеса, а наставнику дата улога координатора и медијатора у процесу учења, нашла је свој формални одраз у новој концепцији уџбеника руског језика за основно образовање. Добро структурирани садржаји на макро- и микроплану, разноврсност наставних материјала, савремена лингводидактичка апаратура и адекватно вођење ученика кроз уџбеничке садржаје само су неки од квалитета који отварају перспективу за боље педагошке исходе учења.

Структура уџбеника наизглед се не разликује значајно од традиционалне. На макроплану издваја се више тематских целина – уџбеничких лекција

које су међусобно повезане, те се у појединим језичким аспектима логички надовезују једна на другу. Концепција лекције је нешто другачија, па тако сваки тематски блок почиње анонсом – кратком најавом садржаја који ће се обрађивати или обнављати. У свакој лекцији издваја се главни текст који је носилац теме и краћи текстуални прилози за факултативну обраду, рубрике за обнављање и обраду граматичке грађе, парцијални речници, фонетика, разговорни материјали, културолошки прилози и кутак за разбригу. Сваки елемент у структури лекције пажљиво је испланиран и дидактички обликован сходно развојним могућностима и потребама ученика основношколског узраста. Сличну, мада не тако разгранату структуру лекције, срећемо и у традиционалним уџбеницима. Међутим, нову концепцију, наспрам старе, одликује не само веће богатство и разгранатост структурних компонената које су у функцији лакшег и бржег усвајања језичке грађе, већ превасходно њихова усмереност на различите видове активирања ученика, подстицање и вођење процеса самосталног учења и сазнавања. У уџбеницима традиционалног типа ова важна функција била је готово занемарена, што је имплицирало не само недовољан број језичких вежбања и задатака, већ и њихов слабији педагошки квалитет (Пешић 2016: 38).

Ове налазе потврђују резултати опсежних истраживања започетих осамдесетих година прошлог века, који су за предмет анализе имали велики број различитих параметара квалитета уџбеника међу којима су релевантно место заузимали подстицање активних облика учења и мотивациони потенцијал уџбеника (Пешић 1988, 2016: 37; Требјешанин, Лазаревић 2001; Плут 2003; Кончаревић 1997, 2002, 2006). Према наводима ауторке Пешић, један од главних недостатака старих уџбеника је недовољно активирање ученика, односно свођење функције уџбеника готово у потпуности на експозицију, са често лоше структурираним текстовима и недовољно разрађеним системом вежбања за повезивање садржаја и подстицање активности ученика (Пешић 2016: 37–38). У контексту наставе страних језика, ова констатација могла би се односити на одсуство инструкција и вежбања за вођење ученика кроз процес учења, као и на недовољну заступљеност продуктивних језичких вештина – говорења и писања у настави. Под овим се најчешће подразумева дуг период учења руског језика који је у диспропорцији са способношћу његове практичне употребе у свакодневним комуникативним ситуацијама. Наиме, како је показала наставна пракса, и након дугогодишњег учења руског језика у формалном образовању, ученици тешко проговарају, нису у стању да слободно комуницирају, тј. активније примењују своје знање језика у пракси. Лоши исходи учења очигледни су показатељи недостатка традиционалног – доминантно рецептивног приступа настави и засићења уџбеницима који се базирају на поменутом приступу. Тако се јавила потреба за новим, креатив-

нијим облицима наставе и учења, а самим тим и уџбеницима који би се на њима темељили. Искуства стечена у наставној пракси, али и увид у достигнућа савремене теорије уџбеника и стандарде квалитета (Зуев 1983; Пешић 1988; Арутюнов 1990; Бим и др. 1999; Кончаревић 1997, 2002; Крњић 2007; Плут, Пешић 2007) резултирали су новом концепцијом која је своју реализацију нашла у серијама уџбеника *Давайте дружитъ* и *Орбита*. Увидом у структурни и садржајни план наведених уџбеника, као и његовом критичком анализом, дошли смо до резултата које износимо у даљем току излагања.

3. Организација лингводидактичког материјала

Под лингводидактичким материјалом подразумеваћемо укупност дидактички обликованих језичких садржаја уџбеника који обухватају:

– комуникативне садржаје (преглед најважнијих комуникативних компетенција, укључујући текстове, дијалоге и вежбе усменог и писменог изражавања у којима се реализују најважније комуникативне функције);

– фонетске, лексичке и граматичке садржаје (опис и анализа елемената руског језичког система, учовање релевантних сличности и разлика у односу на српски језик; карактеристике руских гласова, артикулација, интонација; лексички минимум, типови семантизације, парцијални и кумулативни речници; пратећа фонетска, граматичка и лексичка вежбања);

– лингвокултуролошке садржаје (информације о руској историји, култури, географији, духовности, обичајима, празницима, културолошки маркираној лексици и др.) (в. Гинић, Ајџановић 2021: 133).

3.1 Комуникативне компетенције

У новој концепцији уџбеника развој комуникативних компетенција базира се на тексту који и даље остаје основна јединица наставног процеса и главна структурна компонента уџбеника (Кончаревић 2002: 105–121). Текст је извор нове језичке грађе, средство за проширивање вокабулара, усвајање граматичких јединица и подстицање језичких вештина. Целокупна лингводидактичка апаратура базира се управо на тексту који представља полазиште за све језичке и говорне активности (Адамовић 2019; Гинић, Ајџановић 2021: 136; Папрић 2022б). Писани текст је основа за развој читања и других вештина и компетенција које су са њим у тесној вези – писања и говорења, док је аудио текст основа за развој вештине слушања. Текстови у уџбеницима су различите дужине и садржаја, а праћени су разноврсним задацима за проверу разумевања, прераду, сажимање и продуковање садржаја у усменој или писменој форми. Обично су то одговори на питања у вези са текстом, вежбе на бази усвајања нове лексике, састављање реченица, краћих усмених и

писаних исказа или израда граматичких вежбања на основу примера и модела презентованих у тексту.

Комуникативне компетенције међусобно су тесно повезане и развијају се постепено и комплексно, кроз разноврсне језичке активности – вежбања, задатке, дијалоге, разговорне теме и релаксирајуће садржаје који прате текст. Циљ ових активности је не само усвајање и активирање језичког материјала, већ и подстицање самог процеса учења кроз самостално истраживање уџбеничких садржаја, решавање задатака и развијање сазнајних и интелектуалних потенцијала ученика. То је уједно и једна од основних окосница новог концепта уџбеника чија је разрада започета деведесетих година серијом уџбеника *Давайте дружить*, а настављена серијом *Орбита*. Напредак који је постигнут видљив је у разноврсним и бројним вежбањима, задацима и другим облицима активирања ученика, као и подстицању свих језичких вештина, посебно говорних. Тиме је остварен корак напред у односу на уџбенике старијих генерација у којима су говорне вештине биле недовољно заступљене, а активности ученика сведене на перцепцију текста и његову анализу. У наставку излагања дајемо преглед концепта уџбеника руског језика из аспекта најважнијих комуникативних компетенција на којима се концепт заснива.

Језичка компетенција разумевање писаног текста (молошког и дијалошког) базична је језичка компетенција, јер се на њој темељи једна рецептивна и две продуктивне компетенције (усмена и писана) (Гинић, Ајдановић 2021: 136–137). Она обухвата разумевање основног садржаја и смисла текста, формулисање теме, разликовање битне информације од допунских детаља, вештину брзог проналажења потребног податка или одговора на постављено питање у вези са текстом (Шукин 2003: 134). У зависности од карактера читања и начина откривања садржаја текста у уџбеницима се примењује аналитичко или синтетичко читање. У почетним фазама учења, када је важно разумевање свих елемената и делова текста, препоручује се аналитичко читање на текстовима малог обима. У одмаклим фазама учења, када се обим текста значајно повећава, а ученици су проширили вокабулар и стекли основна граматичка знања, може се прибегавати синтетичком читању код кога је важно разумевање општег смисла, док значење појединих речи, реченица, па и сегмената текста могу изостати (Демьяненко и др. 1984: 171–172; Кончаревић 2004: 213). Развијање вештине читања одвија се кроз специјална вежбања која фокусирају пажњу ученика на одређене елементе садржаја током читања, подстичу технике сналажења у непознатом тексту и наслуђивање значења речи и реченица које нису довољно јасне.

Компетенција разумевања усменог говора, такође се темељи на тексту, али на његовој аудио или усменој форми. Премда ће ова важна комуникативна компетенција достићи своју пуну реализацију тек у уџбеницима

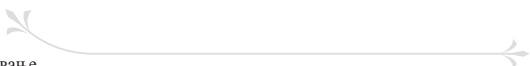
новије генерације, у серијама *Давайте дружитъ* и *Орбита* уочена је тенденција увођења језичког материјала паралелно на два плана – у писаној и аудио форми. У том смислу уџбеници су снабдевени пратећим компакт дискотима за самостално преслушавање уџбеничких текстова, вежбање изговора и изражајног читања. Настави слушања се поклања посебна пажња у почетним фазама учења, када се не користи текст у писаној форми, већ се настава изводи орално, путем слушања аудио записа или понављања за наставником, меморисања речи, израза и фраза у оквиру мини дијалога. У овој фази циљ наставе је развијање компетенције разумевања краћих везаних текстова са познатом лексиком и граматиком. У каснијим етапама учења, када се градиво шири и усложњава, циљ наставе слушања је формирање аудитивних умења која обезбеђују правилну рецепцију дужих и сложенијих усмених саопштења, уз разумевање опште информације и формирање сопственог става према примљеном садржају (Демьяненко и др. 1984: 141–145; Кончаревић 2004: 202). Разумевање усменог говора није циљ сам по себи, већ се реализује у комбинацији са другим језичким вештинама и компетенцијама: говорењем (у оквиру дијалога), читањем (на пример при преслушавању новог текста, а затим његовим накнадним читањем) и писањем (при састављању плана аудио-текста, писменим одговорима на питања или при препричавању) (Щукин 1990: 113).

Језичке компетенције писане и говорне продукције такође полазе од текста и обухватају различите видове прераде, сажимања и продуковања садржаја на основу лексичког и граматичког материјала изложеног у њему. Настава писања одвија се кроз одговоре на питања у вези са текстом, диктат, састављање плана излагања, писање краћих састава и саопштења репродуктивног или репродуктивно-продуктивног типа према задатој ситуацији, са ослонцем на питања, тезе или задати лексичко-граматички материјал. У анализираним уџбеницима присутни су различити типови вежби за развијање вештине писања које се могу сврстати у две групе: предговорне (припремне) и говорне (комуникативне) (Гальскова, Гез 2006: 256–265; Московкин, Щукин 2012: 345). У прву групу спадају преписивање или трансформација реченица (бележење праћено одређеним лексичким или граматичким променама, нпр. променом времена, лица, броја и сл.), проширивање или сажимање реченица или делова текста, састављање питања или давање одговора у вези са текстом, састављање реченица или микродијалога према моделу, препричавање и сл. У другу групу спадају вежбе које су усмерене на самостално коришћење свих стечених навика и умења писменог изражавања, при чему писање престаје да буде искључиво репродуктивног карактера, већ све више поприма облике самосталног продуктивног писменог излагања (састављање плана, теза или резимеа текста, писање краћих писмених саста-

ва са ослоном на лексичко-граматички материјал или без њега). Писање је у тесној вези са језичком вештином читања (Гальскова, Гез 2006: 249–250) и умењем коришћења и прераде информација садржаних у писаном извору. Владање писањем утиче на развој свих језичких компетенција, укључујући усмено изражавање на руском језику (правилно фиксиран текст у писменој форми лакше се продукује усмено), читање (ученик који пише састав или препричава више пута ишчитава текст из уџбеника или се враћа на сопствени текст) и превођење (писање се одражава на стил, вокабулар и владање граматиком, те тако позитивно утиче на вештину превођења) (Кончаревић 2004: 226–227; Московкин, Щукин 2012: 342).

Компетенција говорне продукције има посебно место у уџбеницима. Оријентација на усмене видове говорне делатности саставни је део нове концепције уџбеника у којој се фокус помера са рецептивних видова усвајања језика на продуктивне. У новој концепцији уџбеника језик се све више усваја активно, те као такав може имати примену и изван учионице, тј. у реалним животним комуникативним ситуацијама. Вештина говорења развија се комплексно, тј. паралелно са другим видовима говорне делатности са којима је у тесној вези. Говорење непосредно утиче на развој навика писања, те тако вежбе усменог изражавања могу послужити као добра припрема за вежбе писања. Говорење подстиче вештину слушања, посебно у оквиру дијалога у коме се реплике саговорника наизменично смењују, а позитивно се одражава и на способност читања на страном језику (Демьяненко и др. 1984: 155; Щукин 1990: 118; Кончаревић 2004: 217–218). Настава говорења изван аутентичне говорне средине даје најбоље резултате уколико се изводи системски, у ситуацијама које су блиске реалној комуникацији и уз примену комуникативног приступа, што и јесте основна замисао и оријентација аутора уџбеника. Готово сви језички материјали су комуникативно усмерени, што наставнику пружа више могућности за активирање говора и шире укључивање ученика у језичке активности на самом часу.

У уџбеницима су уочене вежбе за развој говорења преткомуникативног и комуникативног типа. Преткомуникативне вежбе имају припремни карактер и обухватају имитативни и репродуктивни говор, говорне обрасце са измењеним лексичким саставом, вежбе на бази трансформације (са променом лексичке или граматичке структуре), усмене исказе са чврстим ослоном на текст и сл. Комуникативне вежбе подразумевају већу слободу у грађењу усменог исказа, уз мањи ослонац на текст, ситуативне и вежбе репродуктивно-продуктивног типа, препричавање из угла неког од јунака, дискутовање, вођење дијалога и сл. (Щукин 1990: 124; Гальскова, Гез 2006: 210–216; Московкин, Щукин 2012: 459) Посебну пажњу аутори поклањају дијалогском изражавању, отуда у уџбеницима велики број дијалогских текстова на бази

којих ученици уче како да започну разговор, како да се обратe непознатој особи, како да се представе, поставе питања, подстакну комуникацију и искажу своје мишљење. При вођењу дијалога говор се употпуњује паралингвистичким средствима (мимиком, гестовима) који су такође нашли место на страницама уџбеника (О3: 26, 97, 120, 145). Комуникација се одвија у следећим ситуацијама: упознавање (О4: 12–13), рођендани, честитања (О2: 38–40), школа (О4: 8), школски час (О1: 97; О4: 28–29), куповина (О2: 57–58), позориште (О2: 75–76), музеј (О2: 103–104), оријентација у граду (О4: 112–113), шетња градом (О3: 81–83), градски превоз (О3: 78), аеродром (О3: 79), припреме за пут (О3: 88), код лекара (О1: 78), у ЗОО врту (О1: 83–84) и многим другим ситуацијама из свакодневице. Ево примера у коме ученици треба да изаберу улоге и осмисле следеће ситуације које се одвијају на часу:

Работаем в группе. Ещё раз повторите, что говорят русские учителя и ученики на уроке, выберите себе роли и разыграйте сценку:

а) Учитель начинает урок. Он вызывает к доске ученика. Ученик не знает урок. Ребята с места хотят ему помочь. Учитель их успокаивает.

б) Учитель хочет проверить домашнее задание. Один из учеников отказывается отвечать, второй хочет отвечать, а третий просит разрешения выйти.

в) Учитель вызвал к доске несколько учеников. Они выполнили задание на доске. Учитель просит ребят найти ошибки у товарищей, а затем оценивает ответы тех, кто у доски (О4: 33).

Један од основних комуникативних квалитета уџбеника свакако је и чврста веза између текста и вежбања (Гинић, Ајџановић 2021: 137). Добар спој и оптимална равнотежа између текста и пратећих материјала за увежбавање један је од показатеља успешне синтезе традиционалног концепта, који се углавном базирао на рецепцији текста и његовој граматичкој анализи и модерне школске књиге која, уз пружање језичких знања, има за циљ активирање и усмеравање сазнајних и интелектуалних потенцијала ученика. На овај начин уџбеник врши двоструку функцију: извор је потребних информација, проширује језичка знања и умења, развија комуникацијске способности и језичке вештине ученика и истовремено подстиче његов интелектуални развој и усмерава сазнајне активности које учествују у конструкцији нових знања и језичких компетенција на страном (руском) језику (Пешић 2016: 35). У том смислу аутори се на више места у уџбеницима обраћају ученику непосредним, пријатељским тоном, подстичући дијалог и наводећи га на размишљање, анализирање, закључивање и самосталан рад. Примери у наставку показују како аутори спонтано, кроз разговор, уводе ученика у грама-

тичку тему о глаголима свршеног и несвршеног вида, наводећи га да се претходно присети свега што је о томе раније учио, а затим да изведе закључке:

Посмотри на рисунки и обрати внимание на глаголы в подписях под рисунками.

Какие из этих глаголов обозначают процесс, а какие результат?

Посмотри внимательно на следующие два «домика» и надписи на них.

Он строил (строить) дом. Он построил (построить) дом.

Соответствуют ли надписи домикам? Почему?

Давай вместе вспомним, что обозначают глаголы несовершенного вида: процесс или результат? Если не можешь сразу вспомнить, посмотри ещё раз на «домики», и мы думаем, что тебе будет нетрудно вспомнить и запомнить [...] (О4: 19–20)

Скажи, чем отличаются глаголы в левом столбике от глаголов в правом столбике.

Прочитай внимательно следующие словосочетания (глагол + существительное) и реши, которые из них можно дополнить словами: долго, ежедневно, весь день, всегда, часто, а которые словами: быстро, за один час, сразу, в ту же минуту, вдруг.

любить брата – полюбить путешествия

вспоминать лица – вспомнить слово [...] (О4: 20–21)

3.2 Фонетски, лексички и граматички садржаји

Фонетски, лексички и граматички садржаји вешто су имплементирани у текстове и пратећи систем вежбања који је разноврстан, добро организован и равномерно распоређен у оквиру микроцелина. Нова граматичка грађа наслања се на већ познату и уводи се постепено, али не на класичан начин, путем објашњења, већ практично, посредством питања и задатака за израду на часу или самостално. Граматика и рад на тексту немају примарну функцију као у традиционалном уџбенику, већ имају комуникативну вредност, тј. треба да побољшају комуникацију. Граматичке, лексичке и фонетске јединице нејачешће су презентоване у оквиру дијалога у којима су вешто прикривене актуелним садржајем, тако да се стиче утисак да су у другом плану, а фокус је на садржајном плану текста. У почетним фазама учења то су специјално конструисани текстови који служе за презентацију одређених језичких садржаја намењених рецепцији, али се касније њихове функције усложњавају и допуњују адаптираним и оригиналним текстовима који обухватају све језичке вештине. У наставку излагања наводимо одломак из

дијалошког текста кроз који ће ученици научити како се на руском језику исказује време према часовнику:

Который час?

[...]

Оля: Теперь посмотри на часы и назови по-русски цифры, которые ты видишь.

Драгана: Один...

Петя: По-русски говорят в этом случае не «один час», а просто «час».

Драгана: Значит: час, два, три, четыре и так далее.

Петя: Правильно. На вопрос «Который час?» отвечают: «час», «два часа», «три часа», «четыре часа», «пять часов», «шесть часов» и т.д.

Драгана: Понимаю. Сейчас, например, ровно час.

Петя: Хорошо. Если большая стрелка стоит не на двенадцати, то она показывает минуты, а маленькая указывает следующий час. Говорят, например, «одна минута», или «две, три, четыре минуты», или «пять, шесть... двадцать минут (какого?) первого, второго, третьего, четвёртого» и т.д.

Оля: Но когда большая стрелка находится между шестью и двенадцатью, то надо говорить: «Без двадцати минут, без пятнадцати, без десяти, без пяти минут час, два, три часа» и т.д.

Драгана: Это нетрудно. Я всё поняла и теперь буду упражняться. Спасибо вам, ребята. (О4: 47)

Нова лексика представљена је после сваке лекције у виду парцијалних речника и на крају уџбеника у форми кумулативног речника који садржи попис и тумачења свих важнијих лексичких јединица садржаних у тематским блоковима. Аутори се углавном држе лексичког минимума за основношколски ниво, мада се често иде ван њега, што се огледа у дужини текстова, а објашњава се чињеницом да је носиоцима српског језика око 50% именске лексике заједничко, тј. разумљиво у писаној и усменој форми, што пружа могућности за превазилажење оквира прописаног лексичким минимумом (Гинић, Ајџановић 2021: 135).

Поред граматичких и лексичких садржаја, у уџбеницима је уочен велики број фонетских вежби, посебно у уџбеницима за почетни ниво учења (ДД1; О1; ДД2; О2). Фонетски материјали представљени су у специјално креираним мини рубрикама за правилно усвајање изговора руских гласова, акцента и интонације. Материјали су праћени шалјивим и ведрим илустрацијама за подизање мотивације и стварање осећаја лакоће током учења. Фонетске вежбе се протежу кроз цео уџбеник и обухватају све уџбеничке лекције, уз напомену да је њихова заступљеност знатно већа у почетним етапама

учења, када формирање артикулационих навика на страном језику има посебан значај (в. Гинић 2022; Папрић 2022а: 290). Ево како се у уџбенику за шести разред кроз кратак дијалог објашњава изговор вокала [о] у позицији под акцентом и без акцента:

- Как произносится буква «о» в слове «но́гу»?
- Как «о».
- Почему?
- Потому что на ней ударение.
- А как произносится в слове «ногá»?
- Как краткое «а».
- Почему?
- Потому что на ней нет ударения. (О2: 14)

Важно је истаћи да готово све граматичке, лексичке и фонетске вежбе имају комуникативни карактер, тј. у служби су развоја језичких вештина и компетенција на руском језику. Вежбе преткомуникативног типа и овде су у већини, али је видна тенденција раста комуникативно усмерених лексичко-граматичких вежбања за развијање продуктивног говора у писаној и усменој форми, посебно вежбања за подстицање усмене комуникације.

3.3 Лингвокултуролошки садржаји

Елементи руске културе, односно лингвокултуролошки елементи тематизовани су кроз текстуалне и илустративне прилоге у посебним за то предвиђеним рубрикама које су заступљене у свакој уџбеничкој лекцији. Елементи културе су неодвојиви део наставе страног језика, те као такви прожимају све видове говорне делатности, тј. покривају све језичке вештине. Могу се обрађивати самостално, у виду текста за читање, у оквиру дијалога, свакодневних ситуација и комуникативних функција са елементима говорне етикеције као што су поздрављање, представљање, формално и неформално ословљавање, обраћање непознатој особи, честитање, изражавање захвалности и сл. У уџбеницима је садржано обиље материјала који упознају ученике са животом младих у Русији, начином школовања, празницима, обичајима, животом у руским градовима, руском природом, великим личностима које су обележиле руску историју и културу и многим другим садржајима који могу послужити као добар материјал за отварање културног дијалога и уочавање сличности и разлика између двеју сродних култура – руском и српском (в. Папрић 2023). На пример, кроз шетњу руском престоницом, ученици ће се упознати са знаменитостима Москве (О1: 90; О4: 106–108, 126–127, 131–

132), са атмосфером уочи новогодишње ноћи (О2: 60), али ће истовремено моћи да испричају понешто и о свом главном граду, о калемегданској тврђави, хотелу „Москва”, популарним београдским улицама и музејима (О3: 81–85). Обележавање православних празника – Божића (О4: 86–87) и Васкрса у Русији и припремање традиционалних руских јела „кулича” и „пасхе” (О2: 90–91) може послужити као повод за разговор о томе како се ови празници празнују у српским породицама и која празнична јела се том приликом износе на српску трпезу. На овај начин уџбеник учествује у изграђивању још једне важне компетенције – лингвокултуролошке (Гинић, Ајдановић 2021: 141) која наставу језика чини не само богатијом и свеобухватнијом, већ и доприноси бољем и квалитетнијем развијању комуникативних компетенција чији је и сама саставни део.

4. Апаратура оријентације

Важан део макроплана чини апаратура оријентације која је разграната и садржи различите елементе од предговора, прегледа садржаја, анонса, јасно издвојених рубрика у оквиру микроцелина, парцијалних речника, кумулативног речника, до списка комуникативних функција и важних граматичких термина у уџбенику (в. Зуев 1983: 180–188). Основна функција апаратуре оријентације је да олакша ученику кретање кроз уџбеничке садржаје, да му пружи неопходне оријентире и смернице за брже и лакше проналажење неопходних информација, координирајући употребу других компонената уџбеничког комплета, на пример, радне свеске, али и да подстакне навике самосталног учења уз помоћ уџбеника (Кончаревић 2002: 100). У том смислу важан део апаратуре оријентације чине и графички јасно разграничене тематске целине, прегледне, визуелно уочљиве рубрике, одељци и информације које су од посебне важности за усвајање. Визуелна прегледност елемената унутар микроцелина постиже се на различите начине: коришћењем различитих боја за лакше уочавање наслова рубрика, табеларним приказом граматичких целина, издвајањем парцијалних речника, као и графичким маркирањем важних елемената лекције. Значајну новину представљају кратки прегледи садржаја у виду анонса који се налазе на почетку сваке нове тематске целине и најављују шта ће се ново у њој научити, а шта поновити. Осим што повећава оперативност служења школском књигом, апаратура оријентације има задатак да усмерава и води сазнајну активност ученика, да га подстиче на самосталан рад, истраживање и слободно коришћење књиге за учење. У том смислу уџбеници из серије *Давайте дружитъ* и *Орбита* остварују значајан помак у односу на уџбенике претходних генерација.

5. Илустративни материјал

Важан сегмент уџбеника чини и илустративни материјал који је изузетно богат, разноврстан, прилагођен детету основношколског узраста и добро уклопљен у уџбеничке садржаје. Понекад је илустрација само пратећи елемент текста, стихова за децу или дијалога, међутим његова функција је да продуби, разјасни и допуни садржај текста, да опише ликове, места, градове, руску природу и приближи ученицима богатство и културу земље и народа чији језик уче. У уџбеницима преовладавају цртежи, мада значајан удео имају фотографије, табеларни прикази, као и графичко маркирање одређених граматичких појмова у циљу скретања пажње, бољег прегледа, меморисања, упоређивања и уочавања релевантних сличности и разлика у односу на српски језик. Понекад слика представља ослонац за говорну активност или оквир за презентовање одређених граматичких садржаја који се лакше усвајају визуелно. На пример, падежи се могу представити у форми стрипа са шаливим илустрацијама, као на пример у уџбенику за шести разред у коме су значења падежа представљена у виду мини стрип приче (О2: 30; ДД2: 12), а присвојне заменице у форми стрипованих микродијалога (О2: 121–122). Понекад се текст или граматички садржаји не могу јасно разумети без графичке подршке или илустрација, али ни оне саме по себи нису довољне, те морају имати упориште у тексту или језичком материјалу (в. Зуев 1983: 170–175; Реџиќан 2019: 73–75). У том смислу посебно се издвајају илустрације из уџбеничке серије *Давайте дружити* за почетни ниво учења (ДД1), које својом маштовитошћу, хумором и нежним колоритом мотивишу ученике да листају уџбеник, самостално истражују његове садржаје и радо из њега уче.

6. Закључна разматрања

Спроведена анализа показала је да се уџбеници из серија *Давайте дружити* и *Орбита* одликују низом иновативних елеманата који се огледају како на структурном, тако и на садржајном плану. Нова концепција уџбеника базира се на споју традиционалне и модерне школске књиге са изразитом комуникативном усмереношћу и дидактички обликованим садржајима за подстицање различитих облика активности ученика – читање, слушање, сазнавање и самостално оперисање језичким материјалом. У односу на традиционалну концепцију, која се претежно базирала на рецептивном усвајању језика, у новој концепцији уџбеника фокус је на продуктивним видовима говорне делатности, посебно на усменој комуникацији у дијалошкој и монолошкој форми. Наставна пракса показала је да се вештина усменог изражавања лакше усваја кроз дијалог, него кроз монолог, стога удео дијалогских текстова значајно расте, што је у складу са новом концепцијом, односно новом комуникативном стратегијом аутора. Дијалошка форма користи се не

само за презентацију и обраду новог текста, већ и за усвајање лексике, граматике, правилног изговора, интонације и развој говора. У почетку су то кратки текстови, прилагођени адаптацији на нови предмет и конструисани на бази једноставне, сличне лексике, који се у наредним етапама учења допуњују адаптираним и оригиналним текстовима.

У уџбеницима је уочен велики број аутентичних текстова са комуникативним потенцијалом, погодних за читање, писмену и усмену обраду, израду вежбања, усвајање граматике, лексике и лингвокултуролошких садржаја. Текст обухвата све комуникативне компетенције: разумевање писаног (читање) и аудио текста (слушање), писање и говорење. Комуникативна оријентација огледа се и у тежњи аутора да руски језик приближе сваком ученику, те тако разговорна, жива руска реч чини саставни део свих текстуалних прилога и пратећих вежбања.

Поред текстова, важан сегмент уџбеника чине вежбања за усвајање и активирање језичког материјала. У уџбеницима је садржан широк спектар вежбања различитог типа. Доминирају вежбе припремног – условно-комуникативног карактера, мада је присутна изразита тенденција раста комуникативних вежбања, посебно вежбања оријентисаних на усмене видове комуникације. Аутори су успоставили добар баланс између текстова и вежбања, уз настојање да се број вежбања постепено увећава, а обим текстова смањује.

Уџбенички материјали су ведри, духовити, богата и илустровани, те као такви садрже велики мотивациони потенцијал за учење језика. Теме које се обрађују су из свакодневног живота младих, руске и српске културе и историје, а афирмишу позитивне вредности као што су љубав према породици, својој земљи, природи, књижи, позоришту, музици и култури уопште.

Нова концепција уџбеника усмерена је на подстицање активног учења и когнитивног развоја ученика. У том смислу запажени су аспекти квалитета који у поређењу са традиционалном концепцијом показују значајан педагошки напредак. У уџбеницима су уочени елементи за педагошко вођење ученика кроз процес интелектуалног развоја и сазнавања. Ови елементи још увек нису нашли своју пуну реализацију, али њихово присуство у уџбеницима сигнал је промена у наставном приступу, начину рада и односу према учењу. Повећана је функционалност уџбеника као средства за учење и његово оперативно коришћење кроз различите рубрике, анонсе, парцијалне и кумулативне речнике, одељке за самосталан рад, садржај, регистре лингвистичких термина, као и графичку маркираност елемената важних за усвајање.

Нова концепција уџбеника несумњиво је одраз релевантних сазнања модерне лингводидактике и теорије уџбеника, али и вишедеценијског педагошког искуства и властитих настојања аутора да конструишу уџбеник који би пре свега био намењен ученику и његовим сазнајним, развојним и комуникативним потребама. У том смислу допринос Марине Петковић као врсног педагога, универзитетског предавача и јединог изворног носиоца руског

језика у ауторском тиму изузетно је значајан. Уџбеници из серија *Давайте дружити* и *Орбита* остаће упамћени не само као књиге из којих су многе генерације ученика радо училе и кроз књигу заволеле руски језик, већ и као модели уџбеника који су низом иновативних конструкцијских решења и педагошким квалитетима успоставили нове стандарде у области учења руског језика у нашем основном образовању.

Цитирана литература

- Адамович, Мирьяна. «Роль текста в обучении русскому языку для специальных целей в сербской языковой среде». *Руссистика без границ* 4, 2019: 76–84.
- [Adamovič, Mirjana. «Rol' teksta v obučenii ruskomu ŝyuku dlâ special'nyh celej v serbskoj ŝyukovoj srede». *Russistika bez granic* 4, 2019: 76–84]
- Арутюнов, Артём Р. Теория и практика создания учебника русского языка для иностранцев. Москва: Русский язык, 1990.
- [Arutunov, Artëm R. Teoriâ i praktika sozdaniâ učebnika russkogo ŝyuka dlâ inostrancev. Moskva: Russkij ŝyuk, 1990]
- Бим, Инеса Л., Ольга В. Афанасьева, Олег А. Радченко. «К проблеме оценивания современного учебника иностранного языка». *Иностранные языки в школе* 6, 1999: 13–17.
- [Bim, Inesa L., Ol'ga V. Afanas'eva, Oleg A. Radčenko. «K probleme ocenivaniâ sovremennoĝo učebnika inostrannogo ŝyuka». *Inostrannye ŝyuki v škole* 6, 1999: 13–17]
- Гальскова, Наталья Д., Надежда И. Гез. Теория обучения иностранным языкам: лингводидактика и методика. Москва: Издательский центр «Академия», 2006.
- [Gal'skova, Natal'â D., Nadežda I. Gez. Teoriâ obučenâ inostrannym ŝyukam: lingvodidaktika i metodika. Moskva: Izdatel'skij centr «Akademiâ», 2006]
- Гинић, Јелена. „Фонетика у уџбеницима Предрага Пипера за основну школу”. *Славистика* 26/1, 2022: 270–285.
- [Ginić, Jelena. „Fonetika u udžbenicima Predraga Pipera za osnovnu školu“. *Slavistika* 26/1, 2022: 270–285]
- Гинић, Јелена Т., Наташа Д. Ајдџановић. „Методологија организације лингводидактичког материјала у уџбенику руског језика *Ни пуха ни пера!*”. *Филолог* 12/23, 2021: 132–149.
- [Ginić, Jelena T., Nataša D. Ajdžanović. „Metodologija organizacije lingvodidaktičkog materijala u udžbeniku ruskog jezika *Ni puha ni pera!*”. *Filolog* 12/23, 2021: 132–149]
- Демьяненко, Мария Я., Камилла А. Лазаренко, Светлана В. Мельник. Основы общей методики обучения иностранным языкам: теоретический курс. Киев: Издательское объединение «Вища школа», 1984.
- [Dem'ânenko, Mariâ Â., Kamilla A. Lazarenko, Svetlana V. Mel'nik. Osnovy obšej metodiki obučenâ inostrannym ŝyukam: teoretičeskij kurs. Kiev: Izdatel'skoe ob'edinenie «Viša škola», 1984]

- Зуев, Дмитрий Д. Школьный учебник. Москва: Педагогика, 1983.
[Zuev, Dmitrij D. Škol'nyj učebnik. Moskva: Pedagogika, 1983]
- Кончаревић, Ксенија. Структура и садржај уџбеника руског језика за основну школу: докторска дисертација (рукопис). Филолошки факултет, Београд, 1997.
[Končarević, Ksenija. Struktura i sadržaj udžbenika ruskog jezika za osnovnu školu: doktorska disertacija (rukopis). Filološki fakultet, Beograd, 1997]
- Кончаревић, Ксенија. Савремени уџбеник страног – руског језика: структура и садржај. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 2002.
[Končarević, Ksenija. Savremeni udžbenik stranog – ruskog jezika: struktura i sadržaj. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 2002]
- Кончаревић, Ксенија. Савремена настава руског језика: садржаји, организација, облици. Београд: Славистичко друштво Србије, 2004.
[Končarević, Ksenija. Savremena nastava ruskog jezika: sadržaji, organizacija, oblici. Beograd: Slavističko društvo Srbije, 2004]
- Кончаревић, Ксенија. „Метазнања у уџбенику страног језика”. [У:] А. Вујовић, И. Радовановић, Б. Требјешанин (ур.) Иновације у настави страних језика. Београд: Учитељски факултет, 2006, 5–15.
[Končarević, Ksenija. „Metaznanja u udžbeniku stranog jezika“. [U:] A. Vujović, I. Radovanović, B. Trebješanin (ur.) Inovacije u nastavi stranih jezika. Beograd: Učiteljski fakultet, 2006, 5–15]
- Крњаић, Зора. „Психолошко-педагошка процена квалитета уџбеника страног – енглеског језика за млађе основце”. [У:] Д. Плут (ур.) Квалитет уџбеника за млађи школски узраст. Београд: Институт за психологију Филозофског факултета, 2007, 283–306.
[Krnjaić, Zora. „Psihološko-pedagoška procena kvaliteta udžbenika stranog – engleskog jezika za mlađe osnovce“. [U:] D. Plut (ur.) Kvalitet udžbenika za mlađi školski uzrast. Beograd: Institut za psihologiju Filozofskog fakulteta, 2007, 283–306]
- Московкин, Леонид В., Анатолий Н. Шукин. Хрестоматија по методике преподавањия русског језика как иностранног. Москва: Русский язык. Курсы, 2012.
[Moskovkin, Leonid V., Anatolij N. Šukin. Hrestomatiâ po metodike prepodavaniâ ruskogo âzyka kak inostrannogo. Moskva: Russkij âzyk. Kursy, 2012]
- Папрић, Маријана. „Професор Предраг Пипер као аутор уџбеника за основну и средњу школу”. Славистика 26/1, 2022а: 286–299.
[Papić, Marijana. „Profesor Predrag Piper kao autor udžbenika za osnovnu i srednju školu”. Slavistika 26/1, 2022a: 286–299]
- Папрић, Маријана. „Типологија текста и језичке вештине у настави језика струке”. [У:] М. Папрић, М. Танасијевић, Н. Јанковић (ур.) Језик – Струка – Наука – 2.1 [Електронски извор]. Зборник радова са Пете међународне конференције Друштва за стране језике и књижевности Србије. Београд: Друштво за стране језике и књижевности Србије, Секција универзитетских наставника

- страног језика струке, 2022б: 190–207 <<https://www.dsjskrsrbija.rs/wp-content/uploads/2022/12/Jezik-Struka-Nauka-2.1-Zbornik-radova.pdf>> 27.5.2024.
- [Paprić, Marijana. „Tipologija teksta i jezičke veštine u nastavi jezika struke“. [U:] M. Paprić, M. Tanasijević, N. Janković (ur.) Jezik – Struka – Nauka – 2.1 [Elektronski izvor]. Zbornik radova sa Pete međunarodne konferencije Društva za strane jezike i književnosti Srbije. Beograd: Društvo za strane jezike i književnosti Srbije, Sekcija univerzitetskih nastavnika stranog jezika struke, 2022b: 190–207]
- Папрић, Маријана. „О дијалогу култура у настави руског као страног језика“. Славистика 27/2, 2023: 340–355.
- [Paprić, Marijana. „O dijalogu kultura u nastavi ruskog kao stranog jezika“. Slavistika 27/2, 2023: 340–355]
- Пешић, Јелена. Нови приступ структури уџбеника. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 1988.
- [Pešić, Jelena. Novi pristup strukturi udžbenika. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 1988]
- Пешић, Јелена. „Од извора информација до средства за учење: неке актуелне дилеме образовног дизајнирања уџбеника“. [У:] А. Пешићан (ур.) Настава и учење [Електронски извор]: уџбеник у функцији наставе и учења. Ужице: Учитељски факултет, 2016, 35–52. <<https://pfu.kg.ac.rs/wp-content/uploads/2022/03/Nastava-ucenje-Udzbenik-u-funkciji-nastave-i-ucenja-2016.pdf>> 20.5.2024
- [Pešić, Jelena. „Od izvora informacija do sredstva za učenje: neke aktuelne dileme obrazovnog dizajniranja udžbenika“. [U:] A. Pešikan (ur.) Nastava i učenje [Elektronski izvor]: udžbenik u funkciji nastave i učenja. Užice: Učiteljski fakultet, 2016, 35–52]
- Плут, Дијана. Уџбеник као културно-потпорни систем. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, Институт за психологију Филозофског факултета, 2003.
- [Plut, Dijana. Udžbenik kao kulturno-potporni sistem. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Institut za psihologiju Filozofskog fakulteta, 2003]
- Плут, Дијана, Јелена Пешић. „Критеријуми за процену квалитета уџбеника“. [У:] Д. Плут (ур.) Квалитет уџбеника за млађи школски узраст. Београд: Институт за психологију Филозофског факултета, 2007, 11–33.
- [Plut, Dijana, Jelena Pešić. „Kriterijumi za procenu kvaliteta udžbenika“. [U:] D. Plut (ur.) Kvalitet udžbenika za mlađi školski uzrast. Beograd: Institut za psihologiju Filozofskog fakulteta, 2007, 11–33]
- Раичевић, Вучина. „Допринос Предрага Пипера дидактичком обликовању савременог уџбеника руског језика“. Славистика 26/1, 2022: 263–269.
- [Raičević, Vučina. „Doprinos Predraga Pipera didaktičkom oblikovanju savremenog udžbenika ruskog jezika“. Slavistika 26/1, 2022: 263–269]
- Требјешанин, Биљана, Душанка Лазаревић (ур.) Савремени основношколски уџбеник: теоријско методолошке основе. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 2001.
- [Trebješanin, Biljana, Dušanka Lazarević (ur.) Savremeni osnovnoškolski udžbenik: teorijsko metodološke osnove. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 2001]

- Щукин, Анатолий Н. (ред.) Методика преподавания русского языка как иностранного для зарубежных филологов-русистов (включенное обучение). Москва: Русский язык, 1990.
- [Šukin, Anatolij N. (red.) Metodika predpovadaniâ russkogo âzyka kak inostrannogo dlâ zarubežnyh filologov-rusistov (vključennoe obučenie). Moskva: Russkij âzyk, 1990]
- Щукин, Анатолий Н. Методика преподавания русского языка как иностранного: учебное пособие. Москва: Высшая школа, 2003.
- [Šukin, Anatolij N. Metodika predpovadaniâ russkogo âzyka kak inostrannogo: učeбноe posobie. Moskva: Vysšaa škola, 2003]
- Pešikan, Ana. „Funkcija slika u udžbenicima”. [U:] A. Pešikan, J. Stevanović (ur.) Udžbenik: stara tema pred izazovima savremenog doba. Institut za pedagoška istraživanja, Beograd, 2019, 67–101.

Извори

- O1 – Пипер, Предраг, Марина Петковић, Светлана Мирковић. Орбита 1: руски језик за 5. разред основне школе. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 2007. [Piper, Predrag, Marina Petković, Svetlana Mirković. Orbita 1: ruski jezik za 5. razred osnovne škole. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 2007]
- O2 – Пипер, Предраг, Марина Петковић, Светлана Мирковић. Орбита 2: руски језик за 6. разред основне школе. Београд: Завод за уџбенике, 2009. [Piper, Predrag, Marina Petković, Svetlana Mirković. Orbita 2: ruski jezik za 6. razred osnovne škole. Beograd: Zavod za udžbenike, 2009]
- O3 – Пипер, Предраг, Марина Петковић, Светлана Мирковић. Орбита 3: руски језик за 7. разред основне школе. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 2005. [Piper, Predrag, Marina Petković, Svetlana Mirković. Orbita 3: ruski jezik za 7. razred osnovne škole. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 2005]
- O4 – Пипер, Предраг, Марина Петковић, Светлана Мирковић. Орбита 4: руски језик за 8. разред основне школе. Београд: Завод за уџбенике, 2007. [Piper, Predrag, Marina Petković, Svetlana Mirković. Orbita 4: ruski jezik za 8. razred osnovne škole. Beograd: Zavod za udžbenike, 2007]
- ДД1 – Пипер, Предраг, Марина Петковић, Светлана Мирковић. Давайте дружить! 1: руски језик за 5. разред основне школе. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 1994. [Piper, Predrag, Marina Petković, Svetlana Mirković. Davajte družiti! 1: ruski jezik za 5. razred osnovne škole. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 1994]
- ДД2 – Пипер, Предраг, Марина Петковић, Светлана Мирковић. Давайте дружить! 2: руски језик за 6. разред основне школе. Београд: Завод за уџбенике, 2007. [Piper, Predrag, Marina Petković, Svetlana Mirković. Davajte družiti! 2: ruski jezik za 6. razred osnovne škole. Beograd: Zavod za udžbenike, 2007]

ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ ВКЛАД МАРИНЫ ПЕТКОВИЧ В НОВУЮ КОНЦЕПЦИЮ УЧЕБНИКОВ РУССКОГО ЯЗЫКА ДЛЯ ВОСЬМИЛЕТНИХ ШКОЛ СЕРБИИ

Резюме

Темой данной статьи является педагогическая деятельность Марины Петкович и её вклад в создание новой концепции учебников русского языка для восьмилетних школ Сербии. В статье анализируются две серии учебников, в подготовке которых Марина Петкович принимала непосредственное участие. Речь об учебниках серий «Давайте дружить» и «Орбита», выдержавших множество изданий и которые благодаря богатству содержания и ряду инновационных концептуальных решений актуальны по сей день. В статье рассматриваются новации в построении и содержании учебников, анализируются методическая организация языкового дидактического материала, коммуникативные аспекты, грамматическое, лексическое и фонетическое содержание, а также лингвокультурологические элементы. Содержание учебников рассматривается с точки зрения различных языковых и коммуникативных активностей, а также возможности использования для самостоятельной работы и самообучения. Результаты анализа демонстрируют, что в новой концепции учебников акцент смещается с рецептивных форм овладения языком на продуктивные, на активное отношение учащихся к процессу обучения и использованию учебника. В этом плане авторы достигли значительного прогресса по сравнению с традиционной концепцией учебников и установили новые стандарты качества в области изучения иностранного (русского) языка в сербской языковой среде.

Ключевые слова: русский язык, учебник русского языка, концепция учебника, восьмилетние школы Сербии.